

Dr hab. Błażej Osowski
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej
Instytut Filologii Polskiej
Pracownia Dialektologiczna

OPINIA

o dorobku naukowym dr Anny Żebrowskiej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dziedzinie językoznawstwo wszczętym na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Anna Żebrowska zgłosiła monografię *Komarowszczyzna. Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego* (Poznań 2019). Książka ukazała się w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza znajdującym się na ministerialnej liście wydawnictw.

Komarowszczyznę nazywa Habilitantka zarówno teren obejmujący wieś Komarowo oraz sąsiednie wsie, jak i ich gwarę. Materiał pozyskany do analiz pochodził z badań terenowych prowadzonych przez dr A. Żebrowską od 2010 roku i obejmował ok. 150 godzin nagrań z ponad 100 osobami z 17 miejscowości pozyskanych w czasie długotrwałej obserwacji uczestniczącej. Celem monografii było zbadanie mowy wskazanego obszaru, jej opisanie i pokazanie, jak różnorodne zjawiska językowe są realizowane podczas komunikacji. Przy analizie wypowiedzi informatorów wykorzystano teorie z zakresu m.in. dialektologii, socjolingwistyki, kontaktów językowych.

Zadanie, które Habilitantka sobie wyznaczyła, udało się Jej zrealizować w pełni. Badany teren jako przykład pogranicza stanowi obszar styku różnych języków, kultur i religii, choćby więc z tego względu oczekiwać można występowania tu interesujących zjawisk językowych. Mimo to nie doczekał się wcześniej opracowania monograficznego, zatem opisywana praca w istotny sposób wypełnia lukę w stanie wiedzy. Ze względu na charakter miejsca w monografii poświęcono osobne rozdziały na przedstawienie dziejów badanych miejscowości (z uwzględnieniem systemu edukacji) oraz panującej tam sytuacji socjologicznej (brano pod uwagę takie parametry jak: wyznanie, wykształcenie, identyfikacja narodowa, język). Taki układ zagadnień jest celowy i funkcjonalny, ponieważ oświetla opisywane w dalszej części pracy zjawiska wariantowości językowej, współwystępowania różnych kodów (polskiego, białoruskiego – w odmianie literackiej i gwarowej, rosyjskiego – przede wszystkim w odmianie regionalnej) i ich konwergencji.

Dr A. Żebrowska, analizując materiał, przyjmuje podejście antropologiczne, by poznać świat, sposób myślenia i kategoryzowania mieszkańców pogranicza. Dzięki

pochodzeniu z badanego terenu udało się Jej poruszyć z rozmówcami tematy trudne i najprawdopodobniej niedostępne dla badaczy spoza tego terenu, takie jak tożsamość narodowa rozmówcy, kwestie wiary i współistnienia różnych kultur. Jednocześnie przy analizie pozyskanego materiału udaje się Habilitantce połączyć postawę szacunku wobec rozmówców z tonem wyważonym i obiektywnym. Na tym tle jako uogólnienie i idealizacja jawi się kilkakrotnie powtarzana uwaga o tym, że na pograniczu nie ma wrogości i problemów natury narodowościowej, wyznaniowej czy kulturowej. Wspomnianą uwagę mogłoby potwierdzić lub obalić uwzględnienie większej liczby informatorów prawosławnych (tylko czterech). Podawane przez dr A. Żebrowską uwagi co do występowania cech językowych, w mojej opinii, zyskałyby, gdyby miały charakter liczbowy, a nie tylko opisowy. Rozumiem jednak, że podejście jakościowe pozwoliło Habilitantce na sformułowanie subtelniejszych i wyczelowanych komentarzy.

Opisywana publikacja jest cenna jako monografia naukowa, lecz także jako źródło do dalszych badań dzięki przetranskrybowaniu oraz udostępnieniu w drugiej części monografii (*Komarowszczyzna w oczach mieszkańców*) bogatego materiału, z którego skorzystać mogą poza językoznawcami także historycy, etnografowie czy socjologowie. Z kolei w części pierwszej (*Komarowszczyzna w aspekcie historyczno-kulturowo-językowym*) dla celów dydaktycznych niezwykle przydatne jest zestawienie podstawowych pojęć i terminów z zakresu badań dialektologicznych (w tym specyficznych dla dialektologii białoruskiej).

Pozostały dorobek naukowy Habilitantki można podzielić na dwa nurty. Pierwszy, glottodydaktyka, stanowi kontynuację zainteresowań podjętych w czasie doktoratu, drugi zaś dotyczy Komarowszczyzny i jest ściśle związany z monografią. Prace drugiego nurtu podejmują temat ważny i doświetlają opracowanie monograficzne, jednak nie można pominąć ich pewnego schematyzmu oraz powtarzalności. Pozostała działalność naukowa to udział w konferencjach międzynarodowych (w tym dwóch zagranicznych), publikacje w tomach zbiorowych oraz czasopismach ważnych w środowisku białorutenistów, rusycystów i szerzej sławistów, udział w projektach grantowych i stażach poza macierzystą jednostką. Wszystko to świadczy o obecności i rozpoznawalności dr A. Żebrowskiej w środowisku.

Wysoko należy ocenić działalność Habilitantki w zakresie dydaktyki (wypromowanie 8 prac magisterskich, recenzowanie 14 prac licencjackich, promotor pomocnicza mgr Gabrieli Augustyniak-Żmudy, która uzyskała stopień doktora w 2019 roku), popularyzacji nauki oraz organizacji na Wydziale Neofilologii UAM.

Wszystko to prowadzi do konstatacji, że dr Anna Żebrowska zasługuje na stopień doktora habilitowanego. Popieram Jej starania, wnosząc jako członek Komisji o dopuszczenie Habilitantki do dalszego postępowania.

